

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

YILAR, M.B. TAĞRIKULU, P. (2021). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin İletişim Kavramına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25 (1) , 71-97.

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin İletişim Kavramına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi^(*)

Murat Bayram YILAR ^(**)

Pınar TAĞRIKULU ^(***)

Öz: Bu çalışmanın amacı, eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim kavramına yönelik metaforik algılarını incelemektir. Nitel yaklaşım kapsamında olgubilim deseninin benimsendiği araştırmanın çalışma grubunu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan bir üniversitenin Eğitim Fakültesi'nin farklı bölümlerinde öğrenim görmekte olan 156 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada mecazlar yoluyla veri toplama tekniğine başvurulmuştur. Veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen metafor formu kullanılmıştır. Formda "İletişim bence.....'ya benzer. Çünkü....." ifadesine yer verilmiş, boşlukları öğrencilerin doldurmaları istenmiştir. Geliştirecekleri metaforlar konusunda öğrencilere bir sınır konulmamış böylece zihinlerindeki imgelere ket vurmadan, bir nitel araştırmada olması gereken şekilde zengin veriler elde edilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Toplanan verilerin analiz edilmesi sürecinde ise sırasıyla kodlama ve ayıklama, örnek metafor imgesi derleme, kategori geliştirme ve geçerlik ile güvenilirliği sağlama aşamaları takip edilmiştir. Yapılan analizler ile öğrencilerin toplam 507 geçerli metafor imgesi ürettikleri tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda iletişim kavramına ilişkin metafor imgelerinin ortak bir tema altında toplanmasıyla 10 kavramsal kategori elde edilmiştir. Öğrencilerin iletişim kavramı ile ilgili ürettikleri metaforların en çok "hayatı kolaylaştıran ve getiri sağlayan bir öge olarak iletişim" kategorisinde yoğunlaştığı görülmüştür. Genel itibarıyla öğrencilerin iletişim kavramına ilişkin algılarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin insan hayatında iletişimin ve iletişim becerilerinin önemi konusunda farkındalık sahibi oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, iletişim becerileri, öğretmen adayları, metafor

An Investigation of the Faculty of Education Students' Metaphoric Perceptions Regarding the Concept of Communication

Abstract: The aim of this study is to examine the metaphorical perceptions of education faculty students towards the concept of communication. The working group of the research, in which the phenomenological design of qualitative approach is adopted, consists of 156 students studying in different departments of the Faculty of Education of a university in the Black Sea Region. Data collection technique through metaphors was used in the study. The metaphor form developed by the researchers was used to collect data. In the form, "I think communication is similar to". Because " expression was included and students were asked to fill in the blanks. No limits were placed on the students regarding the metaphors they would develop, so it was attempted to

^{*)} Bu çalışma kapsamında kullanılan veriler, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun "Üniversite Öğrencilerinin İletişim Kavramına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi" isimli araştırma için 30.10.2020 tarih ve 2020/651 nolu karar çerçevesinde toplanmıştır.

^{**) Dr. Öğr. Üyesi Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü (e-posta: bayram.yilar@omu.edu.tr) ORCID ID.https://orcid.org/0000-0001-5889-3372}

^{***) Arş. Gör. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (e-posta: pinar.tagrikulu@omu.edu.tr) ORCID ID.https://orcid.org/0000-0002-5221-6888}

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmıştır iThenticate ^{for Authors & Researchers} intihal incelemesinden geçirilmiştir.

obtain rich data as it should be in a qualitative research, without impeding the images in their minds. In the process of analyzing the collected data, coding and sorting, sample metaphor image compilation, category development and ensuring validity and reliability stages were followed, respectively. With the analysis, it was determined that the students produced a total of 507 valid metaphor images. As a result of the research, 10 conceptual categories were obtained by gathering metaphor images related to the concept of communication under a common theme. It has been observed that the metaphors produced by the students regarding the concept of communication are mostly concentrated in the category of "communication as an element that makes life easier and provides return". In general, it was concluded that students' perceptions of the concept of communication were positive. In addition, it was determined that students have awareness of how important communication and communication skills are in human life.

Keywords: Communication, communication skills, teacher candidates, metaphor

Makale Geliş Tarihi: 15.11.2020

Makale Kabul Tarihi: 24.03.2021

I.Giriş

Latince “communis” kökünden türeyen ve Fransızca “communication” kavramından dilimize geçen iletişim kavramı, başlangıçta daha çok haberleşme anlamında kullanılmaktaydı. Bugün ise ülkemizde iletişim kavramı yerine haberleşmeyi de içine alacak şekilde daha çok iletişim kavramı tercih edilmektedir (İnceoğlu, 2004; Zıllıoğlu, 2007). Birçok tanım yapılan ve kısaca karşılıklı mesaj alışverişi anlamında kullanılan iletişimi TDK; duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması şeklinde tanımlamaktadır. Daha kapsamlı bir tanım yapılacak olursa iletişim; en az iki insanın karşılıklı olarak bilgi, duygu düşünce ve yaşantılarını belirli yollarla paylaştıkları psiko-sosyal bir süreçtir (Kaya, 2012, s. 5). İnsanoğlu sosyal bir varlık olmasının doğal sonucu olarak var olduğu günden beri duygu ve düşüncelerini anlatma çabası içine girmiştir. Bu yüzden iletişim etkinliğinin insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenebilir. Mağara duvarlarına çizilen figürler iletişim sürecinin ilk basit ve somut halleridir. Bugün ise gelişen iletişim teknolojileri ile birlikte iletişim faaliyetlerinin kapsamı ve yoğunluğu farklı bir boyuta ulaşmıştır. Artık 21.yüzyıl insanının sahip olması gereken bazı beceriler vardır ve bunların en önemlilerinden biri de etkili iletişim becerileridir. Bu yüzden genellikle söz konusu becerilere çok sık duyduğumuz 21.yüzyıl becerileri içerisinde yer verilmektedir.

Günümüzde küreselleşme etkisini ve baskısını giderek daha fazla hissettirmekte ve insanların iyi bir refah seviyesi yakalaması için kendini geliştirmesini ve belli başlı becerilere sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Uluslararası arenada mücadele edebilmek için yeni yetişen neslin 21. yüzyılın gerektirdiği bilgi, beceri ve değerlerle donatılması gerekmektedir. Bu yüzden ekonomilerin hızla değişen taleplerine ve işgücü gereksinimlerine ayak uydurabilmek için ülkeler kendi vatandaşlarına kazandırılması gereken beceriler ve yeterlilikler üzerinde yeniden düşünmektedirler. Bunun sonucu olarak son yıllarda tüm dünyada eğitim alanında en çok tartışılan konulardan biri olan 21. yüzyıl becerileri dikkat çekmektedir (Otuz, Görkaş-Kayabaşı ve Ekici, 2018). Başta Batı ülkeleri olmak üzere birçok ülke, bu gelişmelere kayıtsız kalmamak, bilimsel

gelişmeleri takip edebilmek ve modern çağa ayak uydurabilmek için 21. yüzyıl becerilerinin küçük yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılması amacıyla öğretim programlarını güncelleyip geliştirmektedir.

21.yüzyıl becerileri ile ilgili Dünya Ekonomik Forumu, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı, Avrupa Birliği gibi birçok kurum ve kuruluş rapor yayımlamaktadır. Bu raporlarda sunulan becerilerin hemen hepsinde iletişim becerisini görmek mümkündür. Günümüzde özellikle ABD’de birçok eyalette uygulanan ve birçok ülke tarafından örnek alınan “21. Yüzyıl Öğrenme Ortaklığı” projesi’nde (Partnership for 21st Century Learning), iletişim becerilerine “Öğrenme ve Yenilik Becerileri” başlığı altında yer verilmektedir. Buna göre kısaca iletişim becerisi; sözlü, yazılı ve sözsüz iletişim becerilerini etkin biçimde kullanarak düşünceleri ifade etme, etkin bir dinleyici olma ve farklı ortamlarda (çok dilli dâhil) etkin bir şekilde iletişim kurma olarak ifade edilebilir (Partnership for 21st Century Learning, [P21], 2007; Trilling ve Fadel, 2009; Yalçın, 2018).

Tüm bunlar günümüzde etkili iletişim becerilerine sahip olmanın ne kadar önemsendiğini göstermesi bakımından önemlidir. Çünkü etkili iletişim becerileri, başkalarını anlamamıza ve onlar tarafından da doğru anlaşılmamıza olanak verir. Bu beceriler çevremizdekilerle fikir paylaşmayı, konuşmaları aktif olarak dinlemeyi, geri bildirim alıp vermeyi ve topluluk önünde konuşmayı içerebilir, ancak bunlarla sınırlandırılması söz konusu değildir. İletişim becerileri dinleme, konuşma, gözlemlleme ve empati kurmayı içerir. Güçlü iletişim becerilerini göstermek, bilgiyi başkalarına basit ve net bir şekilde aktarabilmekle ilgilidir. Etkili iletişim becerileri, insan ilişkilerini kolaylaştırıcı rol oynar. İletişimin sağlıklı olması hayatın anlamlı ve doyurucu olmasını sağlar. Sorunlu iletişim süreçleri ise zamanla kişiyi yıpratır, mutsuz eder ve bir süre sonra yalnızlık hissi oluşturabilir. Dolayısıyla etkili iletişim kurabilmek, belki de tüm yaşam becerilerinin en önemlilerinden biridir. Bu yüzden özellikle okul öncesi dönemden başlayarak çocuklara bilinçli bir şekilde başta iletişim olmak üzere temel sosyal becerilerin kazandırılması büyük önem arz etmektedir (Gülay ve Akman, 2009). Eğitimin amacı, öğrencilerin sadece akademik becerilerini değil; aynı zamanda sosyal becerilerini de geliştirmektir (Akkök, 2006). Çünkü sosyal beceriler, yaşamdaki başarı için önemli bir anahtardır. Sosyal becerilere sahip olan çocuklar, akranları arasında sevilirler, insanlarla iyi anlaşır, kendilerine güvenirler, iletişim becerilerine sahip olup konuşan kişiye müdahale etmeden etkin bir şekilde dinleyebilirler. Empati kurmada başarılıdır, güçlü insan ilişkilerine sahiptirler ve çevrelerine daha kolay uyum sağlarlar (Gülay ve Akman, 2009).

Söz konusu becerilerin çocuk ve gençlere kazandırılabilmesi için öncelikle bu özellikleri öğretmenlerin ve pek tabi öğretmen olmak için hazırlanan öğretmen adaylarının taşıması gerekmektedir (Saraçoğlu, Yenice ve Karasakaloğlu, 2009). Günümüz öğretmenlik lisans programları, yüksek nitelikli öğretmenler yetiştirmek için geliştirilmektedir (Gore, Griffiths ve Ladwig, 2004; Rots, Aelterman, Devos ve Vlerick, 2010). Öğretmen yetiştirme programları, öğretmen adaylarını hem pedagojik becerilere hem de iletişim becerilerine sahip olacak şekilde yetiştirebilmelidir (Ngang, Hashim ve

Yunus, 2015). Bir öğretmen, yetkin bir iletişim tarzına sahip olmak zorundadır (Ramdhani, Ancok, Swasono ve Suryanto, 2012). Çünkü eğitim-öğretim faaliyetleri başlı başına bir iletişim sürecidir. Öğretmenlerin etkili birer iletişimci olmaları, okulların gelişmesine ve eğitim kalitesinin yükselmesine katkı sağlar (Gülbahar, 2018). Bu anlamda öğretmenlerin iyi iletişim kurma becerisine sahip olması, pedagojik içerik bilgisine hâkim olması kadar önemlidir (Halimah ve Sukmayadi, 2019).

Sonuçta hayatın her alanında olduğu gibi öğretmenlik mesleğini başarılı bir şekilde icra edebilmek için etkili iletişim becerilerine sahip olmak gerekir. Bir öğretmenin derslerinde daha verimli olması, çocuklara dersi sevdirmesi ve derslerini daha etkili anlatabilmesi öğrencileriyle kurduğu diyaloga bağlıdır. Elbette öğretmenin ayrıca diğer öğretmen, idareci ve velilerle kuracağı iletişim ve iş birliğinin önemi de yadsınmaz. Çocuklar büyüdükçe iletişim becerilerini zamanla geliştirmeleri beklenir. Süreç çoğunlukla da bu şekilde işler. Ancak etkili iletişim becerilerini kazanmak çoğu kez bilinçli bir çabayı gerektirir. Bu noktada öğretmenlerin, öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirebilecekleri ortamlar oluşturmaları, etkinlik düzenlemeleri ve rol model olmaları beklenmektedir. Ancak tüm bunların yapılabilmesi için öncelikle öğretmenlerin etkili iletişim becerilerine sahip olması gerekmektedir. Bu durumda öğretmen adaylarının ise lisans eğitimleri sayesinde hem alanlarına ilişkin bilgi becerileri hem de söz konusu etkili iletişim becerilerini göreve atanmadan önce kazanmaları gerekir. Elbette iletişim becerilerini geliştirmenin bir üst sınırı yoktur. Dolayısıyla belli bir mesafe kat edebilmek için iletişim ve iletişim becerisinin ne denli önemli olduğunu bilmek ve bu konuda farkındalık kazanmak her şeyden önce ilk adımdır. Yani iletişim becerilerini geliştirmeye açık olmak için öncelikle olumlu bir iletişim algısı geliştirmek ve iletişim becerisinin özellikle öğretmenler için son derece önemli olduğu konusunda farkındalık kazanmış olmak gerekmektedir. Bu noktada eğitim sisteminde gerekli önlemleri alabilmek için öğretmen adaylarının iletişim konusundaki algı ve farkındalıklarının ortaya konulması önemli görünmektedir.

Bilindiği gibi bir konu hakkında bireylerin algılarını ortaya çıkarmanın en önemli yollarından biri de metaforlardır. Metafor kelime olarak, Grekçe “Metapherein” kelimesinden türetilmiş olup, Meta (değiştirmek) ve pherein (taşımak) sözcüklerinin birleşmesiyle oluşturulmuştur (Levine, 2005, s.172). Metafor, ilişkilendirme, karşılaştırma ve benzetmeyi bir araya getiren kavram (Ahkemoğlu, 2011) olarak tanımlanır. Lakoff ve Johnson’a (2005, s. 27) göre, “*metaforun özü bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmektir.*” Bir kavram olarak metafor, bir bireyin yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlamada ve açıklamada başvurabileceği güçlü bir zihinsel araç olarak değerlendirilmektedir (Saban, Koçbeker ve Saban, 2006). Metafor, eğitim ile ilgili problemlerin anlaşılması ve farklı bakış açılarının ortaya çıkarılması için önemli bir araçtır. Çeşitli öğretim stilleri ve program teorileri, soyut kavramlarla somut kavramlar arasındaki ilişki daha basit bir şekilde metafor aracılığıyla ortaya çıkarılabilir (Oxford ve diğ., 1998). Metafor oluştururken; metaforun konusu, metaforun kaynağı ve metaforun kaynağından metaforun konusuna atfedilmesi düşünülen özellikler şeklinde temel olarak üç ögenin varlığından söz edilmesi gerekir (Forceville, 2002). Bir metaforun ortaya çıkması için kelimenin gerçek

manasından farklı bir anlamda kullanılması ve benzetme yapmanın amaçlanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bir metafora benzeyen, benzetilen ve benzetilene ait özellik olmak üzere 3 temel öge bulunduğu söylenebilir. Saban (2004) bunu bir örnekle şöyle açıklamaktadır. Mesela, ‘öğretmen pusula gibidir’ dediğimizde pusulanın özellikleri öğretmene yüklenir. Böylece, bir metafor kullanmış oluruz. Buna göre üç temel unsur, benzeyen (öğretmen), benzetilen (pusula) ve benzetilene ait özelliktir (yön bulduruculuk). Yeni bir kavramı anlamada ve açıklamada faydalı olduğu ifade edilen metaforlara bu çalışmada da öğretmen adaylarının iletişim algılarını ortaya koymak için başvurulmuştur.

Literatürde iletişimi ve iletişim becerilerini farklı şekillerde ele alıp inceleyen birçok çalışmaya rastlanmıştır. Örneğin, okul öncesi öğretmenlerinin çocuklardaki iletişim bozukluğu algıları (Okalidou ve Kampanaros, 2001), öğretmenlerin farklı kültürden ailelerle iletişim konusundaki algıları (Joshi, Eberly ve Konzal, 2005), öğretmenlerin iletişim bozukluğu olan öğrencilere yönelik algıları (Ebert ve Prelock, 1994), öğrenci ve öğretmenlerin öğretmen iletişim stiline ilişkin algıları (Levy ve Wubbels, 1992), işitme engelli öğrencilerin iletişim algıları (Long, Stinson ve Braeges, 1991), öğretmen ve öğrencilerin iletişim faaliyetlerine ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması (Eriksson ve Carlsson, 2013) bunlardan bazılarıdır. İletişim ve iletişim becerilerini farklı gruplar üzerinde çalışan birçok çalışma da mevcuttur. Örneğin, eğitim fakültesi öğrencilerinin (Acar, 2009; Dilekman, Başçı ve Bektaş, 2008; Halimah ve Sukmayadi, 2019; Ryan ve Healy, 2009), sınıf öğretmeni adaylarının (Saraçoğlu, Yenice ve Karasakaloğlu, 2009), müzik öğretmeni adaylarının (Çevik, 2011), okul öncesi öğretmeni adaylarının (Uyanık-Balat, Sezer, Bayındır ve Yılmaz, 2019; Yılmaz, Üstün ve Odacı, 2009), Türkçe öğretmeni adaylarının (Çetinkaya, 2011), üniversite öğrencilerinin (Ceyhan, 2011), mühendislik ve hukuk fakültesinde okuyan öğrencilerin (Toy, 2007), hemşirelik öğrencilerinin (Arifoğlu ve Sala-Razı, 2011; Başar, Akın ve Durna, 2015; Kıssal, Kaya ve Koç, 2016; Tutuk, Al ve Doğan, 2002), sağlık meslek yüksekokulu öğrencilerinin (Akyurt, 2009; Bingöl ve Demir, 2011; Erigüç ve Eriş, 2013), tıp fakültesi öğrencilerinin (Devegele ve diğ., 2005; Humphris ve Kaney, 2001; Özçakır, 2002), diş hekimliği öğrencilerinin (Hannah, Millichamp ve Ayers, 2004), veteriner hekimlerin (Shaw, Barley, Hill, Larson ve Roter, 2010) iletişim becerilerinin ele alındığı bazı çalışmalardır. Bu konuda literatürde yer alan çalışmalar çoğunlukla nicel araştırmalardır.

Bununla birlikte literatürde farklı fakültelerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin iletişim kavramına yönelik algılarını metaforlar yoluyla ele alan tek bir çalışmaya rastlanmıştır (Koç-Akran, Acıdemir ve Uludağ, 2018). Ancak sadece öğretmen adaylarına odaklanarak onların iletişim ve iletişim becerilerine ilişkin algılarını metaforlar yoluyla inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla buradan hareketle bu çalışmanın amacı; eğitim fakültesinin farklı bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının iletişim ve iletişim becerileriyle ilgili algılarını metaforlar yoluyla ortaya koymak şeklinde belirlenmiştir.

II. Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden “*olgubilim*” kullanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji) deseni, farkında olduğumuz ama derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgubilim araştırmaları nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir. Ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza yardımcı olacak sonuçlar sağlayacak örnekler, açıklamalar ve yaşantılar açığa çıkarılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Ayrıca kendine özgü nitelikler taşıyabilen olgu bilim araştırmalarında farklı sayılarda kişiler çalışmaya dâhil edilebilir (Sanders, 1982). Çalışmada mecazlar yoluyla veri toplama tekniğine başvurulmuştur. Mecazlar yoluyla veri toplama tekniği Antropoloji, Psikoloji, Sosyoloji, Felsefe, İşletme ve Uluslararası İlişkiler gibi sosyal bilim alanlarında kullanıldığı gibi Fen Bilimleri ve Mühendislik alanlarında da etkili şekilde kullanılmaktadır. Mecazlar yoluyla veri toplama ele alınan olay, olgu, konu ve durum hakkında çok zengin veriler elde edilmesini sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

A. Çalışma Grubu

Bu çalışma, Karadeniz Bölgesi’nde bulunan bir üniversitenin Eğitim Fakültesi’nde öğrenim görmekte olan öğrencilerle yürütülmüştür. Çalışmada öğrencilerin Lisans eğitimleri sırasında verilen İletişim ve İnsan ilişkileri dersini alan öğrenciler arasından seçilmesine dikkat edilmiştir. Katılımcıların çalışmaya katılmak konusunda gönüllü olmalarına dikkat edilmiştir. Çalışmada farklı lisans programlarında öğrenim gören 156 öğrenciye ulaşılmıştır. Bu öğrenciler Eğitim Fakültesi’nin İlköğretim Matematik Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Resim-İş Öğretmenliği, İngilizce Öğretmenliği, Fransızca Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Müzik Öğretmenliği, Almanca Öğretmenliği, Matematik Öğretmenliği, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Türkçe Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve Biyoloji Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim görmektedirler.

B. Veri Toplama Aracı

Bu çalışma için veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen metafor formu kullanılmıştır. Form, araştırmacılar tarafından geliştirildikten sonra uzman görüşüne sunulmuştur. Hazırlandığı şekli ile veri toplamaya uygun görülen bu form ile veriler toplanmaya çalışılmıştır. Formda “İletişim bence.....’ya benzer. Çünkü.....” ifadesine yer verilmiş, boşlukları öğrencilerin doldurmaları istenmiştir.

C. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada, İletişim ve İnsan İlişkileri dersini alan öğrencilerden iletişim kavramına yönelik algılarını ortaya çıkarmak için mecazlar yoluyla veri toplama tekniğine başvurulmuştur. Öğrencilerden benzetim yapmaları ve bunu nedenleriyle birlikte açıklamaları istenmiştir. Bu amaçla dağıtılan metafor formunu nasıl doldurmaları gerektiği konusunda öğrencilere bilgilendirme yapılmış ancak herhangi bir yönlendirme yapılmamıştır. Geliştirecekleri metaforlar konusunda öğrencilere bir sınır

konulmamış böylece zihinlerindeki imgelere ket vurmadan, bir nitel araştırmada olması gerektiği gibi zengin verilerin elde edilmesi amaçlanmıştır.

Toplanan verilerin analiz edilmesi aşamasında ise metaforların analizi için Saban (2009) tarafından belirlenen aşamalara uygun hareket edilmiştir. Bu aşamalar ve aşamalarda yapılanlar şu şekildedir:

1.Kodlama ve Ayıklama Aşaması

Bu aşamada öncelikle tüm öğrencilerin ürettikleri metaforlar öğrencilere kod isimler verilerek bir araya toplanmış, geçici olarak listelenmiştir. Ardından metaforların açıklaması ile anlamsal bir bütünlük içinde olma durumları incelenmiştir. Bu anlamda geliştirilen metaforlar ile yapılan açıklamaların uyum içinde olmadığı metafor ifadeleri analize dahil edilmemiştir. Öğrencilerin iletişimi bir benzetme yaparak başka bir kavram ile ilişkilendirmeleri durumuna dikkat edilmiştir. Bu anlamda birkaç öğrencinin iletişimin dışında kalan bazı kavramlar için benzetme yaptıkları görülmüştür. Bir öğrencinin ise yaptığı tüm benzetmelerin iletişimden bağımsız ayrı ayrı kavramlar için yaptığı saptanmıştır. Bu tarz ifadelerin tamamı analiz dışı tutulmuştur.

2.Örnek Metafor İmgesi Derleme Aşaması

Bu aşamada yapısı gereğince analize dahil edilmeyen metafor imgeleri ayıklandıktan sonra elde 507 geçerli metafor imgesi kalmıştır. Bu metafor imgelerinin toplam frekans sayısı ise 714 olmuştur. Çalışmaya 156 öğrenci katılmasına rağmen 507 metafor imgesinin elde edilmesinin nedeni daha önce de ifade edildiği gibi öğrencilerin metafor imgesi geliştirmek konusunda sınırlandırılmamalarıdır. Bu anlamda birbirinden farklı ve çok zengin yapıda metaforlar elde edilmiştir. Daha sonra her bir metaforun mantıksal olarak nereye dayandırıldığına ilişkin açıklamalar incelenerek ifade edilen metaforu temsil edebilmesi bakımından en güçlü olan açıklamalar seçilmiştir. Bu anlamda açıklamalar, hangi öğrenciye ait olduğunun ortaya konulabilmesi için öğrencilere verilen kod adlarla birlikte sunulmuştur. Metaforların hangi kategoriye ait olduklarının belirlenebilmesi ve bu çalışmanın analiz sürecinin ve yorumlarının geçerli bir hale getirilebilmesi amacıyla örnek bir metafor listesi oluşturulmuştur.

3.Kategori Geliştirme Aşaması

Çalışmanın bu aşamasında öğrencilerin iletişim kavramına ilişkin ortaya koydukları metaforlar mantıksal dayanağı ile birlikte incelenerek ortak bir başlık altında toplanmaya çalışılmıştır. Bu anlamda iletişim olgusunun öğrenciler tarafından nasıl kavramsal bir hale getirildiğine bakılmıştır. Bu amaçla metaforun konusu (iletişim), kaynağı ve metaforun konusu ve kaynağı arasındaki ilişki titizlikle incelenmiştir. Bu anlamda geliştirilen metafor imgelerinin ortak bir tema altında toplanmasıyla kavramsal kategoriler oluşturulmuştur. Oluşturulan 10 kavramsal kategori ise *vazgeçilmez ve zaruri bir öge olarak iletişim, yansıma ve karşılığını alma ögesi olarak iletişim, hayatı kolaylaştıran ve getiri sağlayan bir öge olarak iletişim,*

hassasiyet ve denge unsuru olarak iletişim, kişiye göre şekil alan ve yönlendirilen bir öge olarak iletişim, bağ kurma ve etkileşim unsuru olarak iletişim, bilgi edinme ve yol gösterme kaynağı olarak iletişim, akış ve süreç unsuru olarak iletişim, tamamlanamayan ve değişken bir unsur olarak iletişim ve sınırsız ve zengin bir kaynak olarak iletişim şeklinde adlandırılmıştır.

4. Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması

Bir araştırmanın geçerli ve güvenilir olması için izlenecek bazı yollar vardır. Bu araştırmanın geçerliği ve güvenirliliği için kapsamlı alan çalışması, dış denetim, araştırmacı çeşitlemesi, doğrudan alıntı gibi stratejilerin çalışmaya uygun adımları kullanılmıştır. Bu stratejiler şöyle açıklanabilir:

- Kapsamlı alan çalışması: Araştırmacının hem keşif hem de doğrulama amacıyla alandan uzun süreli veri toplaması.
- Dış denetim: Araştırmanın niteliğini değerlendirmek için uzmanlardan yararlanılması.
- Araştırmacı çeşitlemesi: Verilerin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanmasında birden çok araştırmacıyla çalışılması.
- Doğrudan alıntı: Katılımcıların söylediklerinin ya da yazdıklarının birebir kullanılmasıdır. Bunlar, en yaygın kullanılan doğrudan alıntı şeklidir (Christensen, Johnson ve Turner, 2015, s. 405).

Ayrıca bu araştırmanın sonuçlarının geçerliliğinin sağlanması için veri analiz süreci tüm aşamalarıyla oldukça açık bir şekilde anlatılmış ve metaforlara ilişkin, metafor imgelerinden (açıklamalarından) en güçlü olanlarına bulgular kısmında yer verilmiştir. Analizler sonucunda ortaya çıkan bulgular tablolarda frekans ve yüzde değerleri verilerek sunulmuştur. Her bir kategori için oluşturulan tablolarda verilen yüzde ve frekanslar, çalışma genelindeki toplam katılımcı sayısı (n=156) ve toplam üretilen metafor sayısı (n=507) dikkate alınarak verilmiştir.

Bir araştırmanın güvenirliliğini sağlamak için uzman incelemesi, üçgenleme, denetleme tekniği ve araştırmacının konumu stratejileri kullanılabilir (Merriam, 2018). Bu araştırmanın güvenirliliğinin sağlanabilmesi için belli bir tema altında toplanarak kavramsal kategorilere yerleştirilen metafor ifadelerinin bulunduğu liste uzman görüşüne sunulmuştur. Böylelikle metaforların kavramsal kategorilere uygun olarak yerleştirilip yerleştirilmediği konusunda uzman teyidi alınmıştır. Uzman görüşü, metaforların konusu ve kaynağı bakımından uygun kategorilere yerleştirildiği yönünde olmuştur. Bazı metafor imgelerinin açıklamaları ile birlikte incelenmesine rağmen hangi kategoriye ait oldukları noktasında uzlaşamamıştır. Bu gibi durumlarda üçüncü bir uzmandan görüş alınmış ve bir karara varılmıştır. Böylelikle araştırmanın güvenirliliğine ilişkin en önemli aşama da tamamlanmıştır.

III. Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin iletişime ilişkin geliştirdikleri metaforların ve bu metaforlara ilişkin açıklamalarının ele alındığı bu kısımda elde edilen veriler, açık bir

şekilde sunulmaya çalışılmıştır. Bu kısımda öğrencilerin iletişim kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforların hangi kategoriler altında toplandığı, daha çok hangi kategorilerde yoğunlaştığı ve açıklamaları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

A. Vazgeçilmez ve zarurî bir öge olarak iletişim

Tablo 1: Vazgeçilmez ve zaruri bir öge olarak iletişim

Kategori	Metaforlar	Frekans / Yüzde	
		Öğrenci	Metafor
Vazgeçilmez ve zaruri bir öge olarak iletişim	Su (22), kan (2), yemek yemek (1), oksijen (5), alfabe (1), temel yapı taşı (1), elektrik (1), matematik (1), aile (1), orman (1), iskelet (1), hayat (1), nefes (5), besin (2), anne (2), su içmek (1), toplu taşıma aracı (1), tatlı su (1), gölge (2), ruh (1), yapboz (1), uzuv (1), yağmurlu havada şemsiye (1), sinoatrial düğüm (1), kardeş (1), aşk (1), yemek (4), kalp (2), Beşiktaş (1), çekirdek (1), balon içindeki hava (1), hava (1), internet (1), ağaç (1), yüklem (1), araba yakıtı (1).	73 (%47)	36 (%10)

*Tüm tablolarda verilen frekans ve yüzdelere araştırmanın toplam katılımcı sayısı (156) ve toplam üretilen metafor sayısına (507) göre hesaplanmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğrencilerin iletişim kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar yaşam için olmazsa olmaz, yaşamın devamı için vazgeçilmez ve zaruriyet anlamları etrafında toplanmıştır. Dolayısıyla da bu kategoriye *vazgeçilmez ve zarurî bir öge olarak iletişim* adı verilmiştir. Öğrencilerin bu kategoride geliştirdikleri metafor imgelerinden bazıları şu şekilde verilmiştir:

Ö6: İletişim alfabe gibidir. Çünkü kurallıdır ve küçük yaşlardan itibaren öğretiminin başlanması gereken bir olgudur.

Ö43: İletişim anne gibidir. Çünkü hem bebeklerin hem de yaşlıların anne ilgisine ihtiyacı vardır. Aynı şekilde insanların da her döneminde iletişime olan ihtiyaçlarının olduğunu biliyoruz. İnsan hayatı için önem arz eder. Eksikliği insanı derinden etkiler.

Ö43: İletişim nefes gibidir. Çünkü her insanın istemeden de başvurduğu bir olaydır ve en çok ihtiyacımız olan becerimizdir. İnsanlar için hayatı önemi vardır. Nasıl insan nefes almadan yaşayamıyorsa, insanlarla konuşmadan derdini anlatmadan yaşayamaz.

Ö66: İletişim tatlı su gibidir. Etrafımız sularla çevrili ancak sadece o içilebilir.

Ö71: İletişim su gibidir. Çünkü insanların hayatında çok önemli bir yere sahiptir ve insanlar yaşamlarına devam etmek için ona muhtaçtır. Toplumda iletişimsiz kalmak çölde susuz kalmaya benzer.

Ö78: İletişim kalbimizin sağ kulakçığında bulunan “sinoatrial düğüm” gibidir. Çünkü iletişim ya da iletişim becerisi insanda olmazsa olmaz bir hazinedir.

Ö97: İletişim su gibidir. Çünkü onsuz hayat olmaz.

Ö99: İletişim kalp gibidir. Çünkü o olmadan yaşam olmaz.

Ö105: İletişim cümledeki yüklem gibidir. Çünkü bir cümle yüklem olmadan eksik ve anlamsız kalır, cümleyi oluşturan temel öge yüklemidir. İşte insanların birbirleriyle olan anlaşmasını da iletişim oluşturur, iletişim olmadığında insanlarda bir eksiklik ve yaşamlarında anlamsız bir döngü oluşur.

Ö155: İletişim su gibidir nasıl ki susuz hayat olmazsa iletişimsizde hayat olmaz.

B. Yansıtma ve karşılığını alma ögesi olarak iletişim

Tablo 2: Yansıtma ve karşılığını alma ögesi olarak iletişim

Kategori	Metaforlar	Frekans / Yüzde	
		Öğrenci	Metafor
Yansıtma ve karşılığını alma ögesi olarak iletişim	Ayna (25), Diploma (1), kahve (1), müzik (1), sevgi (1), bilgisayar (1), kedi (1), bayrak (1), tarla (4), nota (1), bağımsızlık (1), kelebek etkisi (1), kıyafet (1), toprak (5), şık bir kıyafet (1), yaban çiçeği tarlasındaki bir gül (1), kimlik (1), bumerang (2), aynaya bakmak (1), kumbara (1), güneş (1), bebek (1), filiz (1), bitki (1), çiçek (2), kültür (1), film (1), genetik (1).	61 (%39)	28 (%6)

Çalışmaya katılan öğrencilerden iletişimi kişiliği yansıtan, bir çabanın sonucunu ortaya koyan, belli durumlara ilişkin ipuçları veren bir kavram olarak algılayanlar olduğu gibi, belli bir emeğin karşılığı olarak ortaya çıkan bir kavram olarak algılayanlar da olmuştur. Bu anlamda öğrencilerin iletişime ilişkin ortaya koydukları metafor imgelerinden bazıları şu şekildedir:

Ö1: İletişim diploma gibidir başarıyı gösterir.

Ö4: İletişim kahveye benzer. Çünkü kültürümüzü yansıtır.

Ö6: İletişim ayna gibidir. Çünkü siz nasılsanız ve ne yansıtıyorsanız karşından da aynısını görmeniz kaçınılmazdır.

Ö13: İletişim kediler gibidir. Çünkü doğru kullanan insanlar kediler gibi pozitif enerji sağlarlar.

Ö20: İletişim ayna gibidir. Çünkü konuştukların kişinin kendisini yansıtır.

Ö55: İletişim ayna gibidir. Çünkü karşındakine nasıl davranırsan karşındakinden de onu görürsün.

Ö85: İletişim şık bir kıyafet gibidir. Çünkü siz ne kadar güzel olursanız olun giyiminiz kötü ise insanlarda ilk izleniminiz de hoş olmuyor.

Ö93: İletişim bumerang gibidir. Çünkü bumerangı hangi açı ve hızla atılırsa atılsın aynı şekilde geri gelmesi gibi insan ilişkilerinde de karşındakine nasıl bir özveriyle yaklaşırsan aynı şekilde yanıt alırsın.

Ö106: İletişim genetik gibidir. Çünkü herkesin kimliğini gösterir.

C. Hayatı kolaylaştıran ve getiri sağlayan bir öge olarak iletişim

Tablo 3: Hayatı kolaylaştıran ve getiri sağlayan bir öge olarak iletişim

Kategori	Metaforlar	Frekans / Yüzde	
		Öğrenci	Metafor
Hayatı kolaylaştıran ve getiri sağlayan bir öge olarak iletişim	Öğretmen (1), yüksek dağ (1), başarılı bir ilişkinin anahtarı (1), çiçek (1), öğrenilebilir bir beceri (1), yol (1), köprü (2), sihirli bir anahtar (1), halat (1), bahçe kapısı (1), aile (2), ilaç (7), takım çantası (1), kablo (1), anahtar (11), heykeltraş (1), direksiyon (1), maymuncuk (2), yumuşatıcı (1), kaliteli marka (1), tatlı dil (1), şarkı (1), baz istasyonu (1), kalem (1), yeni doğmuş bir bebeğin hızlı bir şekilde büyümesi (1), güneş (5), okul (1), temel (1), yaprağı tutan dal (1), altın (3), klasik müzik (1), aslan (1), pankreas (1), midazolam (1), bal (1), soğuk hava deposu (1), karınca (1), sabun (1), tuz (3), yemekteki baharatlar (1), uyku (1), insan olmaya bir adım daha yaklaşmak (1), hayatı kolaylaştıran bir makine (2), araç (2), rehber (3), mimar (2), futbol (1), çimento (1), arkadaş (1), kapı (1), Dünya'da yaşadığımızın kanıtı (1), üniversite (1), anne (1), para (1), araba (1), serotonin hormonu (1), cep telefonu (1), su (4), yemek (1), glikolipid ve glikoproteinler (1), çikolata (1), sihirli değnek (1), sağlam kökleri olan bir ağaç (1), teknoloji (1), ılık (1), hap (1), tatlı (1), bitmesini istemediğiniz bir film (1), tarak (2), inşaat işçisi (1), hoş bir meltem (1), silgi (1), bir çınarın gölgesi (1), ay (1), temizlik (1), kemer (1), zeytin dalı (1), altın bilezik (1), hayat (1), spor (1), kuş (1), asansör (1), meyve ağacı (1), dert ortağı (1), sanat (1), barış (1), şeker (1), İsveç çakısı (1), bulmaca (1), ağaç (1), slime videosu (1), diş telleri (1), gözlük (1), tarladan ürün toplamak (1), kargo şirketi (1), hacıyatmaz (1), otobüs (1), yemek yemek (1).	134 (%86)	98 (%20)

Tablo 3'te yer verilen metaforlar, iletişimin hayatı kolaylaştıran ve getiri sağlayan bir kavram olarak algılandığını göstermektedir. Hayatı kolaylaştıran herhangi bir şeyin genel olarak kişiye avantaj sağladığı düşüncesinden hareketle benzer yönleri sahip oldukları düşünülmüş ve bu nedenle kavramları birbirinden ayrı değil tek bir kategori başlığı altında toplamının daha doğru olduğu düşünülmüştür. Çalışmanın genelinde ifade edilen metaforların en çok bu kategoride toplandığı saptamıştır. Öyle ki çalışmaya katılan öğrencilerden 134'ünün bu kategoride değerlendirilen metaforlar ürettikleri görülmüştür. Bu kategoride geliştirilen metafor imgelerinden bazıları şu şekildedir:

Ö4: İletişim yemek yemeye benzer. Çünkü ruhumuzu besler.

Ö11: İletişim sihirli bir anahtar gibidir. Çünkü açamayacağı hiçbir kapı yoktur.

Ö16: İletişim direksiyon gibidir. Çünkü iyi kullanıldığında güzel bir yol alınır.

Ö17: İletişim maymuncuk gibidir. Çünkü uzman kişiler tarafından kullanılırsa tüm kapıları açar.

Ö42: İletişim midazolam gibidir. Çünkü etkili kullanıldığında herkesi sakinleştirir.

Ö56: İletişim ilaç gibidir. Çünkü iletişim kurarak bazı dert ve sıkıntılarımızdan kurtuluruz, rahatlarız.

Ö68: İletişim güneş gibidir. Çünkü doğduğu zaman her yer aydınlanır. Karmaşık durumlar açığa çıkar.

Ö69: İletişim serotonin hormonu gibidir. Çünkü onsuz mutlu olamazsın.

Ö106: İletişim tarak gibidir. Çünkü karışıklığı çözer.

Ö120: İletişim köprü gibidir. Çünkü kat edilecek yolları kısaltır.

Ö147: İletişim rehber gibidir. Çünkü insanlığın ilerlemesine rehberlik eder.

Ö153: İletişim İsveç çakısı gibidir. Çünkü her bir beceri size hayatınızda bir fayda sağlar.

D. Hassasiyet ve denge unsuru olarak iletişim

Tablo 4: Hassasiyet ve denge unsuru olarak iletişim

Kategori	Metaforlar	Frekans / Yüzde	
		Öğrenci	Metafor
Hassasiyet ve denge unsuru olarak iletişim	Bıçak (3), toprak (1), ip (2), satranç (1), cam (3), karanlık (1), yemek tarifi (1), elma (1), güneş kremi (1), evlilik (1), su (2), ip yumağı (1), tango yapmak (1), pinpon oyunu (1), gül yaprağı (1), rüzgâr (2), evren (1), narin bir çiçek (1), dişli bir çark (1), deprem (2), güneş ışınları (1), otobüs (1), ılık çay (1), yemek yapmak (1), yapboz (1), orkestra (1), soba (1), araba (1), tutkal (1), beyzbol (1), bir bardağa su doldurmak (1), sevgili (1), cambazlık (1), çikolata (1), yıldız (1), gece ve gündüz (1), elektrik devresi (1), düğüm (1), tahterevalli (1), terazi (1), makas (1), Mona Lisa (1), musluk (1), organizma (1), ok atışı (1), ilaç (2), mutfak (1), inşaat (1), çakmak gazı (1), sigara (1), güneş (1), trafik lambası (1), gül (2), okyanus (1), hassas bir terazi (1), pamuk ipliği (1), 4 yapraklı yonca (1), orkide çiçeği (1), bisiklet (1), buz (1), arkadaş (1), strateji oyunu oynamak (1), ok (1), deniz (1), taş (1), ateş (3), bomba (1), ipte yürümek (2), bina (2), yemek (1), halat (1), yemeğin püf noktası (1), matematik (1), pasta yapmak (1), trafik (2), buzdolabı (1), acı biber (1), yağmur (1), sabun (1), paten kaymayı becermek (1), şarkı (1), trafik kazası (1), yapboz parçaları (1), Satranç oynamak (1), dikiş (1), duvara çarpma (1), deprem (1), film senaryosu (1), çiçek (1).	104 (%67)	90 (%18)

Tablo 4'te yer alan metaforlar incelendiğinde katılımcıların iletişimin hassas ve denge gerektiren yönlerine vurgu yaptıkları görülmektedir. Dolayısıyla bu kategoriye *hassasiyet ve denge unsuru olarak iletişim* ismi verilmiştir. Söz konusu kategori, öğrenciler tarafından ifade edilen metafor sayısı açısından en yoğun kategorilerden biri olmuştur. Öğrencilerin geliştirdikleri örnek metafor ifadeleri şu şekildedir:

Ö2: İletişim bıçak gibidir. Çünkü yanlış kullanıldığında can acıtır.

Ö11: İletişim pinpon oyunu gibidir. Çünkü biri kendini ifade eder, öteki dinler, sonra o konuşur.

- Ö17:** İletişim narin bir çiçek gibidir. Çünkü yanlış bir hareketle iletişimi başlamadan bitirebiliriz.
- Ö38:** İletişim gece ve gündüz gibidir. Çünkü insanları karanlığa da sürükleyebilir, aydınlığa da çıkarabilir.
- Ö40:** İletişim tahterevallı gibidir. Çünkü ne tarafın ağır bastığı hangi tarafın daha etkin olduğuna bağlıdır.
- Ö41:** İletişim makas gibidir. Çünkü olumsuz bir iletişim her şeyi keser atar.
- Ö52:** İletişim çakmak gazına benzer. Çünkü karşıdaki kişi sürekli seni kullanıyorsa tükenirsin.
- Ö63:** İletişim hassas bir terazi gibidir. Çünkü ölçsüz ve ayarsız olursa doğru sonuçlar doğurmaz.
- Ö67:** İletişim pamuk ipliği gibidir. Çünkü yanlış şekilde iletişim kurulursa çabuk kopabilir.
- Ö107:** İletişim bomba gibidir. Çünkü her an elinizde patlayabilir.
- Ö127:** İletişim cam gibidir. Çünkü yanlış ve olumsuz bir etkileşimde kırılır.
- Ö128:** İletişim buzdolabı gibidir. Çünkü yanlış iletişim insanları birbirinden soğutur.

E. Kişiyeye göre şekil alan ve yönlendirilen bir öge olarak iletişim

Tablo 5: Kişiyeye göre şekil alan ve yönlendirilen bir öge olarak iletişim

Kategori	Metaforlar	Frekans / Yüzde	
		Öğrenci	Metafor
Kişiyeye göre şekil alan ve yönlendirilen bir öge olarak iletişim	Demir (1), çay (2), kum (1), kalem (2), dağ (1), araba kullanmak (2), yükseklik korkusu (1), ressam (1), oyun hamuru (3), meyve bahçesi (1), sınav (1), yaş deri (1), fidan (2), boş bir sayfa (1), satranç (2), makyaj yapmak (1), yassı solucan (1), kara bir kurşun (1), balık tutmak (1), kamufle olmak (1), kek (1), depresyon (1), sanat (3), para (1), ustalık (1), parmak izi (2), opera (1), kumbara (1), bahçe (1), kukla (2), müzik enstrümanı (2), makyaj (1), müzik (1), yemek yapmak (1), klima (1), zevkler ve renkler (1), dil (2), insan (2), araba (3), sarmaşık (2), yay (1), su (2), hoparlör (1), yoruma açık soru (1), boş kâğıt (1), kanat (1), kamuflej (1), dümen (1), kaplumbağa (1), çay (1), çiçek (5), şarkı söylemek (1), sözlü yazılı (1), yangına körükle gitmek (1), güzel bir ses (1), sunum tabağı (1), kitap (1), matematik (3), saç (1), marangozluk (1), bisiklet (1), terzi (1), bahçe (1), iki göz (1), uçurtma (1), yelkeni hareket ettiren rüzgar (1), yılan (2), araba direksiyonu (2), kabus (1), internet (1), Satranç oynamak (2), bilgisayar oyunlarındaki yetenekler (1), kuş (1), kâğıt (1), yol (1), karakter (1), dans etmek (4), açıcılık (1), cam (1), lezzetli bir yemek (1), resim yapmak (1), çömlekçilik (1), düğüm (1).	113 (%72)	83 (%16)

İletişimin insanlar arasında vazgeçilmez bir olgu olduğu su götürmez bir gerçektir. Bu anlamda iletişim, kişinin yönlendirmeleri ile şekil alan ve kişilerin yönlendirmeleri ile boyut kazanan bir olgudur. Belli bir şekli, sınırlaması olmayan iletişim bu yönüyle içeriği oldukça zengin bir olgudur. Katılımcılar da iletişimin bu özelliklerine atfen bu

kategoride pek çok metafor geliştirmişlerdir. İletişimin kişiden kişiye değişen, kişiden ve kişilikten etkilenen bir yapısı olduğunu ve buna göre yönlendirildiğini gösteren metafor imgeleri şu şekildedir:

Ö9: İletişim oyun hamuru gibidir. Çünkü hamur herkes tarafından farklı şekillenir, iletişim de kişiden kişiye farklı şekillerde yorumlanır.

Ö20: İletişim boş bir sayfa gibidir. Çünkü ne ile doldurursan o şekilde dolar ve gelişim gösterir.

Ö29: İletişim yassı solucan gibidir. Çünkü kendini sürekli yenilebilme özelliğine sahiptir. Kişi kendini geliştirdikçe diline o kadar hâkim ve etkili konuşma becerisini kazanmış olur.

Ö35: İletişim ustalık gibidir. Çünkü özen ve çalışma yapılmadan doğru gerçekleştirilemez.

Ö38: İletişim düğüm gibidir. Çünkü iletişim becerimize göre o düğüm çözülebilir; kördüğüm de olabilir

Ö39: İletişim cam gibidir. Çünkü ne kadar saydam ve anlaşılır olursak o denli sağlıklı iletişim kurabiliriz.

Ö56: İletişim zevkler ve renkler gibidir. Çünkü bütün insanlarda aynı beceriler bulunmaz. Kişiden kişiye değişir.

Ö67: İletişim kamuflaj gibidir. Çünkü insanın gerçek karakterini gizleyebilir.

Ö85: İletişim sunum tabağı gibidir. Çünkü yemeği ne kadar güzel yaparsanız yapın sunumunuz kötüyse masadaki kişileri o kadar iyi etkileyemezsiniz.

Ö102: İletişim çay gibidir. Çünkü demine dikkat edersen tadına doyumaz.

Ö111: İletişim parmak izi gibidir. Çünkü herkesin iletişim kurarken kullandığı ifadeler, beden dili, ses düzeyi gibi beceriler yani kullandığı iletişim yolu kişiden kişiye değişiklik göstermektedir.

Ö123: İletişim yılan gibidir. Çünkü tatlı dil kullanırsan karşındakinin hoşuna gider, kötü dil kullanırsan karşındakinin hoşuna gitmez.

Ö126: İletişim araba direksiyonu gibidir. Çünkü ne tarafa çevireceğimize kendimiz karar veririz.

Ö133: İletişim satranç oynamak gibidir. Çünkü karşındakinin ne olduğunu, onun ne tepki vereceğini bilmek ve ona göre hamle yapmak gerekir.

F. Bağ kurma ve etkileşim unsuru olarak iletişim

Tablo 6: Bağ kurma ve etkileşim unsuru olarak iletişim

Kategori	Metaforlar	Frekans / Yüzde	
		Öğrenci	Metafor
Bağ kurma ve etkileşim unsuru olarak iletişim	Örümcek ağı (2), miknatis (3), doktor (1), kültür (1), günebakan (1), arkadaşlık (1), uydu (1), gemi (1), köprü (4), Pazar (1), araç (1), boyutlar arası bir bağlantı (1), mühendis (1), elektrik kablosu (2), hidrojen bağı (1), halat (1), din (1), verici (1), virüs (1), çay (1), festival (1), un (1), ip (3), ağaç (1), elektrik akımı (1), tutkal (2), akrabalık (1), madalyon (1), sessiz sinema (2).	40 (%26)	29 (%6)

Kişiler arası ilişkilerde bağ kurulması ve bu bağın güçlendirilmesinde anahtar kavram iletişimidir. İletişim kurulmadan kişiler arasında herhangi bir etkileşimin olması ve ortak bir paylaşım alanının ortaya çıkması mümkün değildir. İnsanlar konuşa konuşa anlaşır düstûrundan hareket ederek iletişimin bağ kurma ve sosyal etkileşimde ne kadar önemli olduğu anlaşılabilir. Çalışmaya katılan öğrencilerin Tablo 6'da yer verilen metaforları üretmeleri, onların iletişimin bu konudaki rolü ve önemi hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Öğrencilerin bu kategorideki metafor imgelerinden bazıları şu şekildedir:

- Ö38:** İletişim örümcek ağı gibidir. Çünkü insanlar arasında görünmez bir bağ kurar.
Ö56: İletişim gemi gibidir. Çünkü gemi insanları farklı yerlere ulaştırmaya çalışır, iletişim de insanları birbirlerine ulaştırır.
Ö76: İletişim mühendis gibidir. Çünkü insanlar arasında köprü kurar.
Ö79: İletişim elektrik kablosu gibidir. Çünkü anında istediğimizi iletmemize yarar.
Ö93: İletişim mıknatıs gibidir. Çünkü mıknatısın zıt kutuplarının birbirini çekmesi gibi zıt düşüncede olan insanlar da ortak bir paydada buluşarak güzel bir iletişim ortamı oluşturabilir.
Ö99: İletişim din gibidir. Çünkü kitleleri bir araya getirir.
Ö103: İletişim madalyon gibidir. Çünkü madalyonun arkasını göremediğimiz gibi karşımızdaki kişinin cümlelerinin ne anlama geldiğini de bilemeyebiliriz. Bu yüzden kendimizi karşımızdakinin yerine koyarak dinlemek önemlidir.
Ö112: İletişim virüs gibidir. Çünkü virüs iletişim gibi insanların birbirine temasıyla başlar ve yayılır.
Ö145: İletişim sessiz sinema gibidir. Çünkü bazen duymasak da beden dilimizle birbirimizi anlarız.
Ö151: İletişim tutkal gibidir. Çünkü iletişim halindeki insanlar birbirlerine yapışır (bağlanırlar).

G. Bilgi edinme ve yol gösterme kaynağı olarak iletişim

Tablo 7: Bilgi edinme ve yol gösterme kaynağı olarak iletişim

Kategori	Metaforlar	Frekans / Yüzde	
		Öğrenci	Metafor
Bilgi edinme ve yol gösterme kaynağı olarak iletişim	Instagram (1), anahtar (1), sözlük (3), ayna (1), rüzgâr (1), kelebek (1), kitap (12), pencere (1), röntgen cihazı (1), dostluk (1), deniz (1), kapı (2), kimlik kartı (1), kablo (1), bilgisayar (1), zaman makinesi (1), köprü (1), göz (1), matruşka (3), güneş (3), zırh (1), ışık (2), öğretmen (1), lamba (1), ışığı hiç sönmeyen bir fener (1), mum (2), ay ışığı (1), zil (1), ipucu (1), kaptan (1), kutup yıldızı (2), hoşgörü (1), yol (1), ders (1), öğrenme (1), satranç oyunu (1), şifre (1), fener (1), harita (1), pusula (3), arı (1).	64 (%41)	41 (%8)

İletişim içinde pek çok mesajı taşıması yönüyle kişilere bilgiler veren ve yol gösteren bir yapıyı barındırmaktadır. Bu yönüyle insanların vazgeçilmezidir. Bir bireyden aldığımız mesajla öğrenmek istediğimiz bilgiye kavuşurken; aldığımız bir

mesajın bize hayatta yol göstermesi ve ışık tutması da mümkündür. Öğrenciler de iletişimin bu yönüne atfen metaforlar geliştirmişlerdir. Geliştirilen bazı metafor imgeleri şu açıklamalarla birlikte ifade edilmiştir:

Ö3: İletişim Instagram gibidir. Çünkü çevremizden bilgi akışı sağlar.

Ö15: İletişim kelebek gibidir. Çünkü farklı farklı çiçeklere konar ve onlardan birçok şey öğrenir.

Ö44: İletişim kimlik kartı gibidir. Çünkü her an yanımızda olması şarttır. Kendimizi karşımızda ki kişiye tanıtmamızda yardım eder.

Ö60: İletişim kitap gibidir. Çünkü kitabı okuyan farklı kişilere göre kendince farklı anlamları alırlar, çıkarırlar ya da geçmişe dayalı gelişimine dayalı olarak anlamlandırır.

Ö62: İletişim pusula gibidir. Çünkü iletişim sayesinde yönümüzü bulabiliriz.

Ö67: İletişim kutup yıldızı gibidir. Çünkü sana doğru yolu gösterebilir.

Ö69: İletişim öğretmen gibidir. Çünkü bize rehber olur.

Ö73: İletişim mum gibidir. Çünkü insanın hayatına ışık tutar, çözümler, yol gösterir.

Ö86: İletişim ay ışığı gibidir. Çünkü karanlık yolda insanı aydınlatır, engellere takılmadan yolunda sağlam adımlarla gitmesini sağlar.

Ö155: İletişim fener gibidir. Çünkü doğru kullandığımızda etrafımızı aydınlatır.

H. Akış ve süreç unsuru olarak iletişim

Tablo 8: Akış ve süreç unsuru olarak iletişim

Kategori	Metaforlar	Frekans / Yüzde	
		Öğrenci	Metafor
Akış ve süreç unsuru olarak iletişim	Saat (4), domino taşı (2), araç (1), alışveriş (3), yol (3), yapboz (2), tren (1), trafik (1), tenis (1), bumerang (2), merdivenler (1), dünya (1), su (5), musluk (1), satranç oyunu (1), çocuk (1), takvim (1), şarap (1), para (1), yaşam (1), manzara (1), alışveriş merkezi (1), zanaat (1), puzzle (1), rüzgâr (1), ağaç (1), televizyon (1), ev (1), zaman (1), bulaşıcı bir hastalık (1), şarkılar (1), insan (1), resim (1), akan nehir (1), şal örnek (1), üniversite öğrenciliği (1), Satranç oynamak (1).	51 (%33)	37 (%7)

İletişimin, durağanlıktan uzak süreklilik gösteren bir ihtiyaç arz etmesi onu her daim canlı kılmaktadır. Aksi durumda sağlıklı bir iletişimden bahsedilemeyeceği gibi bir taraftan da iletişimin olumlu etkilerinden faydalanılamaması durumu söz konusu olmaktadır. Öyle ki durağan, monoton ve sıkıcı olan bir ortamda iletişimden bahsetmek de mümkün olmaz. Bu durum iletişimin kelime manasıyla da çelişir. Bu durumun bilincinde olan katılımcıların iletişimin akış ve süreç unsuruna vurgu yapar şekilde metaforlar geliştirdiklerini görmek mümkündür. Bu metaforlar ve metaforlara ilişkin açıklamalardan bazıları şu şekildedir:

Ö10: İletişim domino taşı gibidir. Çünkü birinin söylediği şey tek kişiyle sınırlı kalmaz.

Ö23: İletişim saat gibidir. Çünkü sürekli iletişim halindeyiz ve iletişim hiçbir zaman duraksamaz.

Ö32: İletişim bumerang gibidir. Çünkü söylediğiniz her şey dönüp dolaşıp yine size gelir.

Ö32: İletişim satranç oynamak gibidir. Çünkü hamleler sırayla yapılır.

Ö59: İletişim takvim gibidir. Çünkü her günümüzde kullanırız.

Ö72: İletişim alışveriş gibidir. Çünkü fikirler alınıp verilir.

Ö75: İletişim manzara gibidir. Çünkü manzaraya ulaşmak için yorulursun, bitkin düşersin ama ulaştıktan sonra her şeye değer olduğunu anlarsın.

Ö105: İletişim ev gibidir. Çünkü bir ev yapılırken önce evin temeli oluşturulur daha sonrasında o temel üzerine çaba sarf edilir ve inşaatı yapılır. İşte iletişim becerisi için de öncelikle temel oluşturulur ve iletişim becerisini geliştirmek için de o temel üzerine bir şeyler konulur.

Ö122: İletişim bulaşıcı bir hastalık gibidir. Çünkü siz insanlarla ne kadar iyi iletişim kurarsanız, o insanlarda çevresiyle o kadar iyi iletişim kurar.

Ö142: İletişim akan nehir gibidir. Çünkü hiç duraksamaz.

I. Tamamlanamayan ve değişken bir unsur olarak iletişim

Tablo 9: Tamamlanamayan ve değişken bir unsur olarak iletişim

Kategoriler	Metaforlar	Frekans / Yüzde	
		Öğrenci	Metafor
Tamamlanamayan ve değişken bir unsur olarak iletişim	Ay (1), dört mevsim (1), matematik (1), gözyaşı (1), toprak (1), hayat (1), ilkbahar (1), bukaletun (1), köfte (1), kapağı kapalı kutu (1), deniz (2), volkanizmalı bir arazide uçmak (1), sonu olmayan bir yolculuk (1), alışkanlık (1), siyah tablo (1), güreş (1), bayrak (1), problem (1), hayat (1), farklı yerlere açılan kapı (1), buzdagi (1), kibrit (1), müzik dinlemek (1), ampul (1), uzun gösteren bir ayna (1), ressamın yaptığı resim (1).	27 (%17)	26 (%5)

İletişimin bir akışı olduğundan ve sürece yayılan bir yapısı olduğundan daha önce bahsedilmişti. Bu doğrultuda bazen bu sürecin tamamlanamayan ve zaman zaman değişen bir yapısı da olabilmektedir. Çünkü iletişim ucu bucağı olmayan bir kavramdır. İnsan temelli bir kavram olduğundan sona ermesi de pek mümkün görünmemektedir. İnsanlık var olduğu sürece iletişim ve iletişime bağlı unsurların da süregelen bir yapı arz edeceği ortadadır. Ayrıca duygu, düşünce ve bunların ifade biçimleri değişken olduğu için iletişimin de değişken bir yapısı vardır. Çalışmaya katılan öğrenciler de kendilerine iletişimin bu yapısını çağrıştıran şekilde metaforları ifade etmişlerdir. Çalışmanın bu boyutuna ilişkin metaforlar ve açıklamalarından bazıları şu şekildedir:

Ö4: İletişim bir gözyaşı gibidir. Çünkü bazen sevindirici, bazen acı vericidir.

Ö22: İletişim bukaletun gibidir. Çünkü farklı kültürlere göre değişir.

Ö52: İletişim uzun gösteren bir ayna gibidir. Çünkü aynadaki yansımamız her zaman gerçeği göstermeyebilir.

Ö54: İletişim sonu olmayan bir yolculuk gibidir. Çünkü insanlık var olduğu sürece bu durum devam edecektir.

Ö64: İletişim siyah tablo gibidir. Çünkü bana göre çok güzel ola siyah rengi bir başkası için kötülük anlamının bir sembol rengidir, karamsarlıktır.

Ö70: İletişim güçleş gibidir. Çünkü zordur, herkes her zaman başarılı olamaz.

Ö92: İletişim problem gibidir. Çünkü çözüme ulaşmak için doğru bir yol gerektirir. Bir problemin birden fazla çözüm yolu vardır ama bir tane doğru sonucu olur. İletişim kurmanın da birçok yolu vardır ancak doğru bir iletişim kurabilmenin yolu tektir.

Ö117: İletişim buzdağı gibidir. Çünkü söylenen söz olduğu gibi bir de söylenmeyen kısım vardır.

Ö121: İletişim bir kibrit gibidir. Çünkü ya bir mumu yakar etrafı aydınlatır ya da bir benzini harlar etrafı küle çevirir.

Ö139: İletişim ampul gibidir. Çünkü yeri gelir ışık verir, yeri gelir patlar ve ışık vermez.

İ. Sınırsız ve zengin bir kaynak olarak iletişim

Tablo 10: Sınırsız ve zengin bir kaynak olarak iletişim

Kategori	Metaforlar	Frekans / Yüzde	
		Öğrenci	Metafor
Sınırsız ve zengin bir kaynak olarak iletişim	Deniz (3), sofa (1), dünya (2), sözlük (2), örümcek ağı (1), uzay boşluğu (1), çeyiz sandığı (1), çizgi animasyonlar (1), Barış Manço şarkıları (1), kar (1), bisiklet sürmek (1), nehir (1), kaplumbağa (1), güvercin (1), annenin çocuğunu sevmesi (1), farklı renkler (1), sonu görünmeyen deniz (1), gökkuşağı (2), aksesuar (1), kültür (1), durgun suya atılan taş (1), ağacın kökleri (1), müzik (1), Türk kahvesi (1), karadelik (1), tesbih (1), okyanus (2), kuyu (1), uzay (3), nar (1), evren (1), deney yapmak (1), gökyüzü (1), bilgisayar (1), oksijen (1), trafik işaretleri (1), hafıza kartı (1), yemek malzemeleri (1), karşılıklı içilen kahve (1).	47 (%30)	39 (%8)

İletişim çok yönlü ve kapsayıcı bir kavramdır. Birçok faktörden etkilenir ve birçok faktörü etkiler. Bu anlamda oldukça zengin bir yapısı vardır. Araştırmaya katılan öğrencilerin iletişimle ilgili ürettikleri metaforlar, onların iletişimi oldukça kapsamlı ve zengin bir kaynak olarak algıladıklarını göstermektedir. Katılımcıların iletişimin sınırsızlığı ve zenginliğine ilişkin yaptıkları açıklamalardan bazıları şu şekildedir:

Ö42: İletişim Barış Manço şarkıları gibidir. Çünkü sözcükler anlamlarının ötesindedir.

Ö52: İletişim kaplumbağa gibidir. Çünkü yavaş ilerler fakat uzun ömürlü olur.

Ö59: İletişim güvercin gibidir. Çünkü uzaklara ulaşabilir, sınırsızdır.

Ö64: İletişim sonu görünmeyen deniz gibidir. Çünkü baktığımızda denize ne başlangıcı vardır ne sonu.

Ö102: İletişim ağacın kökleri gibidir. Çünkü su verirsin her damla farklı budağa gider.

Ö113: İletişim Türk kahvesi gibidir. Çünkü 40 yıl hatırı kalır.

Ö118: İletişim tesbih gibidir. Çünkü birden fazla unsurun bir araya gelmesiyle oluşur.

Ö128: İletişim kuyu gibidir. Çünkü konuştukça derinleşir.

Ö145: İletişim gökyüzü gibidir. Çünkü her şeyi içine alır, her şeyi kapsar.

IV. Sonuç ve Öneriler

İletişim geçmişten günümüze insanların yaşamında hep önemli bir olgu olmuştur. Günümüzde ise belki de tüm yaşam becerilerinin en önemlilerinden biri olarak görülmektedir. Özellikle bazı meslek grupları için ise özel bir anlam ifade etmektedir. Bu mesleklerden biri de öğretmenliktir. Bir öğretmenin iyi bir iletişimci olması başarısını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle bir öğretmenden iletişime karşı olumlu bir algıya sahip olup sürekli bu konuda kendini geliştirmesi beklenmektedir. Bu çalışmanın katılımcıları öğretmen adayları olarak belirlenmiştir ve araştırma kapsamında onlardan iletişim konusunda geliştirdikleri metaforları ifade etmeleri ve bu metafor imgelerine ilişkin açıklamalar yapmaları istenmiştir. Böylece katılımcıların iletişime nasıl bir anlam yüklediklerinin ve iletişimin değişken yapısının farkında olup olmadıklarının ortaya konulmasına çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının iletişim becerilerini geliştirmeleri onların gelecekte öğretmenlik mesleğini etkili bir şekilde yürütmelerine yardımcı olacaktır. Bu nedenlerle öğretmen adaylarının iletişime ne anlam yüklediklerinin ortaya konulması önemli görülmektedir. Bu kapsamda Eğitim Fakültesi'nin 14 farklı bölümünde öğrenim görmekte olan 156 öğretmen adayı ile bu çalışma yürütülmüştür. Elde edilen veriler Saban'ın (2009) belirlemiş olduğu aşamalara uygun olarak analiz edilmiştir. Bu bağlamda elde edilen metaforlar ilintili oldukları kategoriler altında toplanmış böylece 10 kategori ortaya çıkmıştır. Bazen eşsesli bir metafor sözcüğüne farklı anlamlar yüklenildiği için aynı metafor imgesi farklı kategorilerde yer almıştır.

Yapılan analizler doğrultusunda ortaya çıkan kategorilerden ilki *vazgeçilmez ve zaruri bir öge olarak iletişim* kategorisidir. Bu kategoride yer alan ifadeler iletişimin vazgeçilmez ve insan hayatı için oldukça önemli bir yapısının olduğunu vurgular şeklindedir. İnsan hayatında olmazsa olmaz denebilecek nitelikte olan kavramlarla benzetmeler yapılan bu kategoride 36 geçerli metafora erişilmiştir. Bu metaforların bazıları bir kez bazıları birden çok kez ifade edildiğinden frekansı 73'tür. Vazgeçilmez ve zaruri bir öge olarak iletişim kategorisinde en çok tekrar edilen üç metafor su (22), oksijen (5) ve nefes (5) şeklindedir. Bu kavramların insan hayatı için ne kadar elzem olduğundan hareketle öğrencilerin iletişimin bu boyutuna bariz bir önem atfettiklerini görmek mümkündür. Bu kategoriye ilişkin bir ifade ise öğrencinin iletişimi yaşam için ne kadar önemli gördüğünü kanıtlamaktadır. Öğrenci: "*İletişim su gibidir. Çünkü insanların hayatında çok önemli bir yere sahiptir ve insanlar yaşamlarına devam etmek için ona muhtaçtır. Toplumda iletişimsiz kalmak çölde susuz kalmaya benzer.*" (Ö71) ifadesi ile iletişimin insan hayatında ne kadar önemli bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Bir başka öğrenci ise "*İletişim kan gibidir. Çünkü olmazsa olmazdır.*" (Ö30) diyerek iletişimin vazgeçilmez ve zarurî yapısına vurgu yapmıştır. Araştırmada ulaşılan bu bulgular, Koç-Akran ve diğ.'nin (2018) farklı fakültelerde öğrenim gören üniversite öğrencilerin iletişim kavramına yönelik metaforlarını inceledikleri araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Söz konusu çalışmada da iletişim için ekmek, su, nefes, oksijen ve uyku gibi metaforlar tespit edilmiş ve temel ihtiyaçlar kategorisi altında değerlendirilmiştir. Her iki araştırmanın sonuçlarına göre hem öğretmen adayları hem de diğer fakültelerde öğrenim gören üniversite öğrencileri

iletişimi günlük ihtiyaçları karşılamada bir gereksinim olarak algılamakta ve yaşamın devamlılığı için iletişimin vazgeçilmez bir öneme sahip olduğuna inanmaktadırlar.

Bir diğer kategori, *yansıtma ve karşılığını alma ögesi olarak iletişim* kategorisidir. Bu kategoride iletişimin kişinin emekleri sonucunda bir karşılık alma şeklinde ortaya çıktığını ve yansıtıcı bir boyutunun olduğunu görmek mümkündür. Bazen kişiye yansıyan bazen de kişinin kendisini yansıttığının ifade edildiği bu kategoride 28 geçerli metafora erişilmiş ve bu metaforların toplam frekansı 61 olarak tespit edilmiştir. Bu kategoride en sık tekrar edilen üç metafor ayna (25), toprak (5) ve tarla (4) şeklinde olmuştur. İlgili kategoride yer alan metaforların açıklamaları iletişimin yansıtma ve karşılığını alma boyutunda ne kadar önemli görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bunu kanıtlar nitelikte bir katılımcı “*İletişim toprak gibidir. Çünkü üzerine ne ekersek onu biçeriz. İletişimi nasıl kurarsak tıpkı toprağa ektiğimiz tohumlar gibi onun da sonucunu o şekilde alırız.*” (Ö68) demiştir. Bu ifade iletişimin karşılık alma boyutundaki etkisine vurgu yaparken bir diğer öğrencinin “*İletişim ayna gibidir. Çünkü; kişinin karakterini, ruhunu yansıtır.*” (Ö73) ifadesi ise iletişimin yansıtıcı bir boyutu olduğunu göstermektedir.

Hayatı kolaylaştıran ve getiri sağlayan bir öge olarak iletişim kategorisinin bu şekilde isimlendirilmesinin nedeni, katılımcıların iletişimin hayatı daha kolay kılan ve kişiye avantaj sağlayan boyutuna vurgu yapan metaforlar ile açıklama yapmalarıdır. 98 geçerli metaforun toplam 134 tekrar ile ortaya konulduğu bu kategori tüm kategoriler içinde en çok sayıda metaforun üretildiği ve en çok tekrarın olduğu kategoridir. Bu bulgu, öğretmen adaylarının iletişimin hayatı kolaylaştırıcı yönünün farkında olmaları adına kayda değer bir sonuçtur. Bu kategoride en sık tekrar eden üç metafor anahtar (11), ilaç (7) ve güneş (5) şeklinde olmuştur. İfade edilen metafor imgelerinin açıklamalarından yola çıkılarak iletişimin hayatı kolaylaştırıcı rolü açıkça ortaya konulmuştur. Katılımcılardan Ö29 kodlu öğrenci “*İletişim anahtar gibidir. Çünkü oluşabilecek sıkıntılı durumlara karşı sözlerimizle karşı tarafı ikna etmeye, çözülemeyecek sorunları hızlı ve basit bir şekilde çözebilir.*” ifadesi ile Ö17 kodlu katılımcı ise “*İletişim ya da iletişim becerisi maymuncuk gibidir çünkü uzman kişiler tarafından kullanılırsa tüm kapıları açar.*” ifadesi ile iletişimin hayatı kolaylaştıran ve getiri sağlayan yönlerine vurgu yapmışlardır.

4. kategori olan *hassasiyet ve denge unsuru olarak iletişim* kategorisinde üretilen metafor imgelerinin hepsi iletişimin hassas ve denge gerektiren yönüne vurgu yapmaktadır. Bu kategoriye ilişkin 90 geçerli metafor ifadesi toplam 104 frekans ile ifade edilmiştir. Bu kategori de çok sayıda metaforun yüksek bir frekans ile tekrar ettiği bir kategoridir. Dolayısıyla öğretmen adaylarının iletişimin bu yönünün farkında olmaları oldukça önemlidir. Bu kategoride en sık tekrar edilen metaforlar cam (3, bıçak (3) ve ateş (3) şeklindedir. İfade edilen metafor imgelerine ilişkin açıklamalarda bazıları iletişimin hassas ve denge gerektiren yapısını şu şekilde vurgulamaktadır. “*İletişim bisiklet gibidir. Çünkü pedal çevirdikçe dengeli bir şekilde ilerlersin ama pedal çevirmeyi bıraktığın ve durmaya yaklaştığın zaman dengeni kaybetmeye başlarsın*”

(Ö75). “İletişim ipte yürümek gibidir. Çünkü düzgün iletişimle denge sağlanmazsa insanı düşürebilir.” (Ö110).

Kişiyeye göre şekil alan ve yönlendirilen bir öge olarak iletişim kategorisinde yer alan metaforlar iletişimin kişiden etkilenen ve kişinin yönlendirmesine bağlı olan bir olgu olduğunu ifade etmektedir. Bu kategoride 83 geçerli metafor 113 toplam frekans ile ortaya konulmuştur. En yoğun metaforların ortaya konulduğu kategorilerden biri olması yönüyle katılımcıların iletişimin kişiyeye bağlı olma yönünü fark ettikleri saptanmıştır. Dolayısıyla öğretmen adaylarının meslekleri gereği iletişimin tek boyutlu olmadığını bilincinde olmaları oldukça önemlidir. Bu kategoride en sık tekrar edilen üç metafor çiçek (5), dans etmek (4) ve oyun hamuru, sanat, araba, matematik (3) şeklinde ortaya konulmuştur. İletişimin kişiyeye bağlılık yönünü ortaya koyan metafor imgelerinden bazıları şu şekildedir: “İletişim matematik gibidir. Çünkü kişiyeye göre formül uygulaman gereklidir.” (Ö123). “İletişim ya da iletişim becerisi müzik enstrümanı gibidir. Çünkü doğru notalarla güzel bir ses oluştuğu gibi iletişimde de doğru unsurlar olumlu bir iletişime neden olur.” (Ö47). Bu ifadeler iletişimin kişinin kendisi tarafından şekillendirilen ve yönlendirilen bir yapısının olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

6. kategori olan bağ kurma ve etkileşim unsuru olarak iletişim kategorisinde üretilen metaforlar, iletişimin kişiler arasında bağlantı kurma ve etkileşimdeki rolüne değinmektedir. Bu kategoride 29 geçerli metafor imgesi toplamda 40 frekans ile ortaya konulmuştur. En sık tekrar eden üç metafor imgesi köprü (4), mknatıs (3) ve ip (3) şeklindedir. Burada katılımcılar, iletişimin farklı boyutlarından ziyade ilk akla gelen etkileşim ve bağ kurma boyutunu vurgulamışlardır. Bu düşünce insanlar konuşa konuşa anlaşır düsturunu doğrulamaktadır. Bunu doğrular nitelikte veriler “İletişim ya da iletişim becerisi virüs gibidir. Çünkü virüs iletişim gibi insanların birbirine temasıyla başlar ve yayılır.” (Ö112) ve “İletişim din gibidir. Çünkü kitleleri bir araya getirir.” (Ö99) şeklindedir.

Bilgi edinme ve yol gösterme kaynağı olarak iletişim kategorisinde 64 öğrenci toplam 41 geçerli metafor üretmiştir. Bu metaforların tamamı iletişimin kişiyeye bilgi edinme ve yol göstermede etkili bir rolü olduğunu ifade eden açıklamalar ile birlikte sunulmuştur. En sık tekrar edilen metaforlar ise kitap (12), sözlük, güneş, matruşka ve pusula (3) şeklindedir. Kategorinin ismine uygun gelecek şekilde katılımcıların yaptıkları açıklamalardan bazıları şu şekildedir: “İletişim instagram gibidir. Çünkü çevremizden bilgi akışı sağlar.” (Ö3). “İletişim pusula gibidir. Çünkü pusula nasıl bize yol gösteriyorsa iletişim de bize insanlarla olan yolumuzu gösterir.” (Ö9). Metaforlara ilişkin yapılan açıklamalar iletişimin kişilerin bilgi edinmesinde ve onlara yol gösterilmesinde ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

8. kategori olan akış ve süreç unsuru olarak iletişim kategorisi iletişimin durağan bir yapısının olmadığını vurgulamaktadır. Bu kategoride 51 öğrenci geçerli 37 metafor ifadesini ortaya koymuştur. En sık tekrar eden üç metafor ise su (5), saat (4) ve alışveriş, yol (3) şeklindedir. Katılımcıların ifadeleri iletişimin canlılığını ve süreğenliğini vurgulamaktadır. Bu ifadelerden bazıları şu şekildedir: “İletişim domino taşı gibidir. Çünkü birinin söylediği şey tek kişiyeye sınırlı kalmaz.” (Ö10). “İletişim merdiven

gibidir. Çünkü kademeli olarak geliştirilir." (Ö35). Metafor imgelerine ilişkin yapılan açıklamalar iletişimin bir akış içinde olduğunu ve sürece yayıldığını vurgulamaktadır.

9. kategori olan *tamamlanamayan ve değişken bir unsur olarak iletişim* kategorisinde katılımcıların vurgulamaya çalıştıkları iletişimin bir sonunun olmadığı ve zaman zaman değişen bir yapısının olduğuudur. 27 katılımcının 26 geçerli metafor ortaya koyduğu bu kategoride en sık tekrar edilen tek metafor deniz (2) metaforudur. İfade edilen metafor imgelerine ilişkin açıklamalardan bazıları şu şekildedir: *"İletişim bir ay gibidir. Çünkü bazen tam bazen eksik kalır."* (Ö4). *"İletişim bukalemun gibidir. Çünkü; farklı kültürlerle göre değişir."* (Ö22). *"İletişim sonu olmayan bir yolculuk gibidir. Çünkü insanlık var olduğu sürece bu durum devam edecektir."* (Ö54). Bu şekliyle katılımcılar iletişimin belli bir sonu olmayan ve değişken bir yapısının olduğunu ortaya koymuşlardır.

10. ve son kategori olan *sınırsız ve zengin bir kaynak olarak iletişim* kategorisinde iletişimin içinde pek çok şeyi barındıran bir yapısının olduğu vurgulanmaktadır. 47 öğrencinin geçerli 39 metafor ürettiği bu kategoride en sık tekrar edilen üç metafor deniz (3), uzay (3) ve okyanus, sözlük ve gökkuşağı (2) şeklindedir. Bu metafor imgelerine ilişkin açıklamalardan bazıları şu şekildedir: *"İletişim örümcek ağı gibidir. Çünkü her anımızı sarar."* (Ö18). *"İletişim ya da iletişim becerisi gökyüzü gibidir. Çünkü her şeyi içine alır, her şeyi kapsar."* (Ö145). Araştırmada ulaşılan bu sonuçlar Koç-Akran ve diğ.'nin (2018) araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Söz konusu çalışmada da üniversite öğrencilerinin iletişim kavramı için deniz, okyanus ve uzay gibi metaforlar ürettikleri belirlenmiş ve bunlara derinlik ve sonsuzluk kategorilerinde yer verilmiştir.

Genel olarak bu araştırmada ulaşılan metaforlar ve oluşturulan kategoriler incelendiğinde, eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının iletişim ve iletişim becerilerine yönelik olumlu algı ve farkındalıklarının olduğu söylenebilir. Literatürde bu sonuçları birebir olmasa da destekleyen araştırma sonuçları olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin Ihmeideh, Omari ve Al-Dababneh (2010) yaptıkları araştırmada Hahemite Üniversitesi'ndeki lisans programının bir parçası olan kurslara kayıt yaptıran kolej öğrencilerinin genel itibarıyla iletişim ve iletişim becerilerine ilişkin tutumlarının yüksek olduğu sonucunu ortaya koymuşlardır. Long ve diğ. (1991) ise araştırmalarının sonucunda öğrencilerin iletişim hakkında olumlu duygulara sahip oldukları takdirde öğrenme olasılıklarının daha yüksek olabileceğini ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak çalışmaya 156 öğretmen adayı, açıklamalarıyla birlikte toplam 507 geçerli metafor imgesi üretmişlerdir. Yapılan tüm açıklamalar ve geliştirilen metaforlar, katılımcıların iletişimin çok boyutlu bir yapısı olduğunun farkında olduklarını göstermektedir. Katılımcıların ortaya koydukları bazı metaforlar incelendiğinde genel olarak iletişimin insan hayatı için olmazsa olmaz yönünün vurgulandığı görülmektedir. Bu bulgu, öğretmen adaylarının iletişimi önemsediklerini ve dolayısıyla kendilerini bu konuda geliştirmek için farkındalık kazanmış olduklarını göstermektedir. Bu durum onların iletişim becerileri konusunda değişim ve gelişime açık oldukları şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla öğretmenlik lisans programlarında genel kültür seçmeli

dersler arasında yer verilen İnsan İlişkileri ve İletişim dersi olmak üzere programdaki diğer derslerle ve öğretim elemanlarının özverileriyle öğretmen adaylarının bu konudaki bilgi ve becerileri geliştirilebilir. Ayrıca Topluma Hizmet Uygulamaları ve Sosyal Proje Geliştirme gibi derslerde öğrencilerin iletişim kurmak adına farklı bireylerle iç içe olabilecekleri farklı kurum ve kuruluşları ziyaret etmeleri faydalı olabilecektir.

Kaynaklar

- Acar, V. (2009). *Öğretmen adaylarının iletişim becerileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Ahkemoğlu, H. (2011). *A study on metaphorical perceptions of EFL learners regarding foreign language teacher*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Akkök, F. (2006). *İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi (öğretmen el kitabı)*. 4. Basım, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Akyurt, N. (2009). Sağlıkta iletişim ve Marmara Üniversitesi sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(11), 15-33.
- Arifoğlu, B. ve Sala Razi, G. (2011). Birinci sınıf hemşirelik öğrencilerinin empati ve iletişim becerileriyle iletişim yönetimi dersi akademik başarı puanı arasındaki ilişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 4, 7-11.
- Başar, G., Akın, S. ve Durna, Z. (2015). Hemşirelerde ve hemşirelik öğrencilerinde problem çözme ve iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 125-147.
- Bingöl, G. ve Demir, A. (2011). Amasya sağlık yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri. *Göztepe Tıp Dergisi*, 26(4), 152-159.
- Ceyhan, A.A. (2011). İnternet kullanma temel nedenlerine göre üniversite öğrencilerinin problemleri internet kullanımı ve algıladıkları iletişim beceri düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(1), 59-77.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz*. (A. Aypay Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 567-576.
- Çevik, D. B. (2011). Müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 31(1). 1-13.
- Deveugele, M., Derese, A., De Maesschalck, S., Willems, S., Van Driel, M., & De Maesseneer, J. (2005). Teaching communication skills to medical students, a challenge in the curriculum?. *Patient Education and Counseling*, 58(3), 265-270.

- Dilekman, M., Başçı, Z. ve Bektaş, F. (2008). Eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 223-231.
- Ebert, K. A., & Prelock, P. A. (1994). Teachers' perceptions of their students with communication disorders. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 25(4), 211-214.
- Erigüç, G. ve Eriş, H. (2013). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri: Harran Üniversitesi Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 232-254.
- Eriksson, A., & Carlsson, C. J. (2013). From apprenticeship genres to academic literacy: Problematising students' and teachers' perceptions of communication activities in an ICL environment. *Journal of Academic Writing*, 3(1), 67-83.
- Forceville, C. (2002). The identification of target and source in pictorial metaphors, *Journal of Pragmatics*, 34, 1-14.
- Gore, J. M., Griffiths, T., & Ladwig, J. G. (2004). Towards better teaching: Productive pedagogy as a framework for teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 20(4), 375-387.
- Gülây, H. ve Akman, B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gülbahar, B. ve Sıvacı, S. Y. (2018). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile sınıf yönetimi yeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 268-301.
- Gürşimşek, I., Vural, D. E. ve Demirsöz, E.S. (2008). Öğretmen adaylarının duygusal zekâları ile iletişim becerileri arasındaki ilişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 1-11.
- Halimah, L., & Sukmayadi, V. (2019). The role of "Jigsaw" method in enhancing Indonesian prospective teachers' pedagogical knowledge and communication skill. *International Journal of Instruction*, 12(2), 289-304.
- Hannah, A., Millichamp, C. J., & Ayers, K. M. S. (2004). A communication skills course for undergraduate dental students. *Journal of Dental Education*, 68(9), 970-977.
- Humphris, G. M., & Kaney, S. (2001). Assessing the development of communication skills in undergraduate medical students. *Medical education*, 35(3), 225-231.
- Ihmeideh, F. M., Al-Omari, A. A., & Al-Dababneh, K. A. (2010). Attitudes toward Communication Skills among Students'-Teachers' in Jordanian Public Universities. *Australian Journal of Teacher Education*, 35(4), 1-11.
- İnceoğlu, M. (2004). *Tutum, algı, iletişim*. Ankara: Elips Kitap.
- Joshi, A., Eberly, J., & Konzal, J. (2005). Dialogue across cultures: Teachers' perceptions about communication with diverse Families. *Multicultural Education*, 13(2), 11-15.

- Kaya, A. (2012). İletişime giriş: Temel kavramlar ve süreçler. A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası ilişkiler ve iletişim içinde* (ss.2-28). Ankara: Pegem Akademi.
- Kıssal, A., Kaya, M., ve Koç, M. (2016). Hemşirelik ile beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin iletişim beceri düzeyleri ve etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3, 134-141.
- Koç-Akran, S., Acıdemir, M. ve Uludağ, Ş. (2018). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Kavramına Yönelik Metaforik Algıları. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 69-82.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2005). *Metaforlar: Hayat, anlam ve dil* (Çeviren: G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma.
- Levine, P. M. (2005). *Metaphors and images of classrooms*. Kappa Delta Pi Record, v: 41, n: 4, Indianapolis.
- Levy, J., & Wubbels, T. (1992). Student and teacher characteristics and perceptions of teacher communication style. *The Journal of Classroom Interaction*, 27(1), 23-29.
- Long, G., Stinson, M. S., & Braeges, J. (1991). Students' perceptions of communication ease and engagement: How they relate to academic success. *American Annals of the Deaf*, 136(5), 414-421.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Morgan, G. (1998). Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor. (Çeviren: G. Bulut), İstanbul: MESS Yayın No:280.
- Ngang, T. K., Hashim, N. H., & Yunus, H. M. (2015). Novice teacher perceptions of the soft skills needed in today's workplace. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.02.338>.
- Okalidou, A., & Kampanaros, M. (2001). Teacher perceptions of communication impairment at screening stage in preschool children living in Patras, Greece. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 36(4), 489-502.
- Otuz, B., Görkaş-Kayabaşı, B., ve Ekici, G. (2018). 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programı beceri ve değerlerinin anahtar yetkinlikler açısından analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(4), 944-972.
- Oxford, R., Tomlinson, S., Barcelos, A., Harrington, C., Lavine, R., Saleh, A., & Longhini, A. (1998). Clashing metaphors about classroom teachers: Toward asystematic typology for the language teaching field, *System*, 26, 3-50.
- Özçakır, A. (2002). Tıp eğitiminde iletişim ve klinik beceriler dersi verilmeli mi? İn-tern öğrenci görüşleri. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 22(2), 185-189.

- Partnership for 21st Century Skills, [P21], (2007). *21st Century Skills Map: Social Studies*. Erişim linki: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED519491.pdf>
- Ramdhani, N., Ancok, D., Swasono, Y., & Suryanto, P. (2012). Teacher quality improvement program: Empowering teachers to increasing a quality of Indonesian's education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.12.134>
- Rots, I., Aelterman, A., Devos, G., & Vlerick, P. (2010). Teacher education and the choice to enter the teaching profession: A prospective study. *Teaching and Teacher Education*. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.06.013>.
- Ryan, M., & Healy, A. (2009). It's not all about school: Ways of disrupting pre-service teachers' perceptions of pedagogy and communication. *Teaching and Teacher Education*, 25(3), 424-429.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmen adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Saban, A., Koçbeker, B. N. ve Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461-522.
- Sanders, P. (1982). Phenomenology: A new way of viewing organizational research. *The Academy of Management Review*, 7(3), 353-360.
- Saraçoğlu, A. S., Yenice, N. ve Karasakaloğlu, N. (2009). Öğretmen adaylarının iletişim ve problem çözme becerileri ile okuma ilgi ve alışkanlıkları arasındaki ilişki. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 187-206.
- Shaw, J. R., Barley, G. E., Hill, A. E., Larson, S., & Roter, D. L. (2010). Communication skills education onsite in a veterinary practice. *Patient Education and Counseling*, 80(3), 337-344.
- Toy, S. (2007). *Mühendislik ve hukuk fakülteleri öğrencilerinin iletişim becerileri açısından karşılaştırılması ve iletişim becerileriyle bazı değişkenler arasındaki ilişkiler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Francisco: Jossey-Bass.
- Tutuk, A., Al, D. ve Doğan, S. (2002). Hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerinin belirlenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6(2), 36-41.

- Uyanık-Balat, G., Sezer, T., Bayindir, D. ve Yılmaz, E. (2019). Self-esteem, hopelessness and communication skills in preschool teacher candidates: A mediation analysis. *Cypriot Journal of Educational Science*. 14(2), 278-293.
- Yalçın, S. (2018). 21. yüzyıl becerileri ve bu becerilerin ölçülmesinde kullanılan araçlar ve yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 51(1), 183-201.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yılmaz, B. (2007). *Üniversite öğrencilerinin kişilerarası iletişim becerileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Yılmaz, M., Üstün, A. ve Odacı, H. (2009). Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Giresun Üniversitesi Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 8-19.
- Zıllıoğlu, M. (1996). *İletişim nedir?* (2. Basım). İstanbul: Cem Yay.